

Un bon mallorquí continental

Bartomeu Mestre i Sureda "Balutxo"

Qualsevol viatger inquiet a París s'haurà fixat que, en terra, davant de la Comèdia francesa, el Louvre, l'Institut del Teatre i altres indrets neuràlgics, hi ha unes medalles de llautó amb el nom Aragó que marquen el nord i el sud. En total, són 135 plaques, conegudes com "la línia rosa" que marquen l'antic meridià 0 (també dit "el meridià verd"). La inscripció esmenta el llinatge de Francesc Joan Domènec Aragó, nascut el 1786 a Estagell, a devers 20 km de Perpinyà i a 10 de Rivesaltes. Fill de Bonaventura Aragó i de Maria Roig, ambdós de conviccions republicanes, Francesc era el major de quatre germans. Tots ells destacaren: Joan com a general que lluità contra Espanya a la independència de Mèxic, Jaume com a periodista i Esteve com a autor de teatre i col·laborador de Honoré de Balzac. Cap dels tres, però, no reeixí tant com el germà gran.

Francesc estudià a Perpinyà, al liceu que avui porta el seu nom. El 1803 va anar a la Politècnica de París, on va tenir conflictes, perquè segons Adrien-Marie Legendre, el matemàtic, Aragó no podia estudiar, perquè era català i no francès. Malgrat les discriminacions, gràcies a l'alt nivell acadèmic, el 1804 ja era secretari de l'Observatori de París. Aquell any va morir Méchain, mentre treballava a definir la longitud del metre, i Aragó i Jean Baptiste Biot referen el projecte. El 1806 viatjaren a Castelló per mesurar el meridià de París. La visió òptica, per obtenir la necessària referència, era una gran foguera que es feia cada nit al sud de l'illa de Formentera. Així ho explicava el novel·lista Jules Verne: "Aragó i Biot cercaven el punt de llum necessari. Quan ja eren a punt de renunciar-hi, la nit que va fer seixanta-una venen la claror que no es podia confondre amb una estrella. Seixanta-una nits d'espera!". Després de Castelló, ja sense Biot, Aragó es desplaçà a Eivissa i, els primers dies de maig de 1808, viatjà a Mallorca, coincidint fatalment amb l'aixecament de Madrid que encetaria la Guerra del Francès, coneguda pels espanyols com la de la independència.

S'establí a una caseta a la Moleta del Clop del Galatzó, amb Sa Dragonera com a referent on fitar el meridià de París per continuar els càlculs. La guerra posà en risc la seva vida. Denunciat com a espia francès, li va anar just esquivar els perseguïdors com explica a les memòries: "Damià, patró del vaixell que tenia a disposició, els va avançar, em va dur roba i em vaig disfressar de pagès. Caminant cap a Palma, en companyia del valent mariner, ens creuàrem amb els que m'anaven a prendre. No em descobriren, perquè jo parlava un bon mallorquí. Fins i tot, els vaig orientar en la seva ruta". Ja a Palma, Aragó va voler aclarir la situació, però el tancaren al Castell de Bellver, d'on feia mesos havia sortit Jovellanos. A finals de juliol va fugir i, quan arribava a Marsella, va ser abordat per un vaixell espanyol i, amb tota la tripulació, tancat a Palamós. El jutge creia que era un desertor valencià o un francès i la pena de mort semblava dictada, però va exhibir tal domini de la seva llengua materna que un eivissenc assegurà que era de Vila i un gironí que era de l'Empordà. La confusió el va mantenir en presó fins que, gràcies als soldats francesos, arribà a la Provença el juliol de 1809 amb 23 anys. A l'interior de la camisa hi portava el resultat del seus càlculs.

Com a director de l'Observatori de París, el seu prestigi s'escampà i és un referent científic a les novel·les de Jules Verne De la Terra a la lluna, Hector Servadac i Clavis Dardentor, amb part de l'acció a Mallorca, on explica l'empresonament al Castell de Bellver. El 1830, Aragó inicià una brillant carrera política i va ser ministre de Marina i de Colònies. El 1848 signà la proclamació de la República i, exercint de Cap d'Estat, decretà l'abolició de l'esclavitud. Va morir el 1853 quan redactava les memòries. A Histoire de ma jeunesse, traduït al català el 1937, explica amb nostàlgia la seva peripècia per les terres catalanes d'Espanya: "En el moment que escric, vell i

malalt, amb les cames que gairebé no m'aguanten, el pensament vola a l'època de la meua vida que era jove i fort, quan resistia i caminava dia i nit per les contrades que separen els regnes de València i Catalunya del d'Aragó per mirar d'unir almenys els nostres signes geodèsics".

L'obra científica d'Aragó, com a geògraf i matemàtic, va voltar el món. Un dels seus descobriments (la velocitat de la llum és independent de la velocitat relativa de l'emissor i el receptor) seria la base de la teoria de la relativitat d'Einstein. El seu nom, que figura a la base de la Torre Eiffel, batejà l'asteroide 1005, el quart anell de Neptú i un cràter a la Lluna. Té monuments a Perpinyà, Estagell i París, tot i que els originals en bronze varen ser destruïts pels alemanys durant l'ocupació nazi. El juny de 2008, amb motiu del 200è aniversari de l'estada a l'illa i amb més pena que glòria, el Consell de Mallorca va inaugurar a Sa Dragonera una placa que recorda Aragó i una línia de pedra viva que fita "el meridià verd", talment les plaques de llautó a la "línia rosa" de París. Francesc Aragó, defensor del progrés i la llibertat, va salvar la vida a Mallorca i a Palamós gràcies al retret d'aquell professor de matemàtiques; efectivament, ell era català!

Font:

Diari DIARI DE BALEARS del 10/08/2009

<http://dbalears.cat/actualitat/Opinió/un-bon-mallorqui-continental.html>